

Öğretmen Yetiştirme Düzenimiz Yeterli mi ?

Prof. Dr. Mahmut ÂDEM (*)

Türkiye, Avrupalı olmaya adaylığını koymuştur. Bu bağlamda ilk akla gelen, ülkemiz Avrupa Topluluğuna (AT) tam üye olduğunda Türk ekonomisinin bundan nasıl etkileneceğidir. Henüz yeni yeni filizlenen daha çok montaj türdeki sanayimiz, AT ülkeleri sanayisi ile rekabet edebilecek mi ? Tarımsal ürünlerde ülkemiz kazançlı olur mu? Hizmet sektörü AT'na ayak uydurabilir mi?

Türkiye'nin AT üyeliği konusunda önemli olan sanayi, tarım ya da hizmet sektörü değildir. Bizce Avrupalı olmanın yolu çağdaş eğitimden geçer. Bilimde, teknolojiye, kültürde, sanatta; öz olarak yaratıcılıkta Avrupanın neresindeyiz?

Nüfusumuzun önemli bir bölümü okuma-yazma bilmiyorsa (1980 nüfus sayımına göre nüfusumuzun % 32'si okuma-yazma bilmiyordu), kadın nüfusun çok önemli bir bölümü okur-yazar değilse (1980'de toplam kadın nüfusun % 45'i okur-yazar değildir, bu oran Hakkâri ilimizde % 89'dur), nüfusumuzun bir bölümüne temel eğitim hizmeti sunulamıyorsa (7-15 yaş kümesi toplam nüfusun % 78'i okullandırılmıştır) nasıl Avrupalı olacağız? Avrupa Topluluğuna üye ülkelerde en az 8 yıllık temel eğitim tüm çağ nüfusuna yaygınlaştırılmıştır. Kadın-erkek, köylü-kentli, varlıklı-yoksul nüfusun tümü okur-yazardır bu ülkelerde. Bizce AT'na üye olabilmenin önkoşulu, ülkemizin eğitimde hem sayıda, hem nitelikte Avrupa düzeyine çıkarılmasıdır.

Nitel yönden olduğu kadar nitel yönden de eğitim denilince ilk akla gelen öğretmendir. Bir eğitim sisteminde okul binası yeterli değilse, mevcut binalardaki öğretimi ikili, üçlü yaparak geçici bir süre için ek kapasite yaratmak mümkün olabilir. Ama hızla gelişen

(*) Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.

teknolojiye karşın, eğitimde öğretmenini yerini hiçbir şey dolduramamaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin temel ögesi olan öğretmenin, özellikle nitelikçe iyi yetiştirilmesi gerekmektedir. Hem nitelik hem de nicelik yönünden yeterli öğretmen yetiştirilmesinin mutlaka uzun dönemli planlanması zorunlu görülmektedir.

Öyleyse yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen yetiştirilmeden, sunulan eğitim hizmetini artırmak kesinlikle mümkün değildir. Sanayi ve tarım ürünlerinde olduğu gibi AT ülkelerinde nitelikli ve yüksek nitelikli insangücü yarışını kazanmanın yolu, nitelikli öğretmendir. Daha açık bir deyişle verilen eğitim ve öğretimin niteliği, bu sistemde görevli öğretmenin niteliği ile doğru orantılıdır.

Ülkemizde Nitelikli Öğretmen Yetiştiriliyor mu?

Genel olarak öğretmen yetiştirme denilince; başlıca beş düzey ve tür eğitim için öğretmen yetiştirilmesi düşünülmektedir : Okulöncesi eğitim, temel eğitim, genel ortaöğretim, mesleki-teknik ortaöğretim ve yükseköğretim.

Bu yazıda okulöncesi eğitime ve ilköğretime öğretmen yetiştirme üzerinde durulacaktır.

1. Okulöncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirilmesi

Ülkemiz giderek sanayileşmekte, köyden kente göç her geçen gün biraz daha artmakta, günümüz ekonomik ve toplumsal koşulları çalışkan kadın nüfus oranını yıldan yıla daha da yükseltmektedir. Ayrıca okulöncesi eğitim; adından da anlaşılacağı gibi çocuğu ilköğretime hazırlamaktadır. Hatta okulöncesi eğitim bu yaşdaki çocukların hem toplumsal hem de psikolojik gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle okulöncesi eğitime daha çok gereksinme duyulmaktadır. Okulöncesi eğitim, ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) ile planlanmaya başlanmış ve 1988-1989 öğretim yılı hedefi, çağ nüfusunun % 10'u olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için, BBYKP döneminde (1985-1989) yapılması öngörülen eğitim yatırımlarının % 6.1'i de okulöncesi eğitime ayrılmıştır. Hatta 1981 yılında toplanan X. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar uyarınca hazırlanan ve 23.11.1981 tarih ve 2100 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan uygulama planına göre okulöncesi eğitimde öncelikler de belirlenmiştir. Buna göre okulöncesi eğitim öncelikleri sırasıyla şöyledir :

1. Özellikle Türkçe'yi yeterince doğru ve güzel konuşamayanların bulunduğu yerleşim birimlerine,
2. Hızlı sanayileşme sonucu işçilerin yoğunlaştığı yerleşim birimlerine,

3. Gecekondu bölgelerine,
4. Kırsal yerleşim birimlerine,
5. Diğer yerleşim birimlerine (kasaba, ilçe, il). (1)

X. Milli Eğitim Şûrasında belirlenen önceliklerin tam tersine okulöncesi eğitimde beklenen gelişme sağlanamamıştır. Okulöncesi eğitimde, özel kesim devletten daha önde bulunmaktadır. Bu nedenle ulusal eğitim politikası çerçevesinde okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirilmesi öncelikle üstünde durulması gereken bir sorundur.

Bilindiği gibi; 14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa (md. 43) göre, «... hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmeleri...» esas alınmıştır. Bu bağlamda okulöncesi eğitime öğretmen yetiştiren başlıca kurumlar şunlardır : (2)

1. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İstanbul Eğitim Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (31),
2. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği (205),
3. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (52),
4. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (52),
5. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (32),
6. Selçuk Üniversitesi Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (104),
7. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (31),
8. Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Eğitimi (63).

Görülüyor ki, okulöncesi eğitime öğretmen yetiştiren kurumlar çok az sayıda olup, anılan kurumların 1987 yılı için toplam öğrenci kontenjanı 500 kadardır. BBYKP hedeflerine göre 1988-1989 öğretim yılında 5-6 yaş kümesi nüfusun % 10'unun (yaklaşık olarak 256 bin) okullaştırılmasının gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Ancak mevcut okulöncesi eğitim için öğretmen yetiştirme kurumları ve bu kurumların bugünkü kapasiteleriyle bu hedefe ulaşılması kesinlikle olanaklı görülmemektedir.

2. İlkokullara Sınıf Öğretmeni Yetiştirilmesi

Ülkemizde öğretmen eğitimi, 16 Mart 1848 tarihinde İstanbul'da açılan İlk Öğretmen Okulunun kuruluşu ile başlar. 24 Kasım'ın «Öğretmenler Günü» olarak kutlanmaya başlandığı 1981 yılına değin,

(1) TED, Okulöncesi Eğitim ve Sorunları, Ankara, 1983, s. 269.

(2) ÖSYM, 1987 ÖSYS İkinci Basamak Kılavuzu, Ankara, 1987.

teknolojiye karşın, eğitimde öğretmenini yerini hiçbir şey dolduramamaktadır. Bu nedenle eğitim sisteminin temel ögesi olan öğretmenin, özellikle nitelikçe iyi yetiştirilmesi gerekmektedir. Hem nitelik hem de nicelik yönünden yeterli öğretmen yetiştirilmesinin mutlaka uzun dönemli planlanması zorunlu görülmektedir.

Öyleyse yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen yetiştirilmeden, sunulan eğitim hizmetini artırmak kesinlikle mümkün değildir. Sanayi ve tarım ürünlerinde olduğu gibi AT ülkelerinde nitelikli ve yüksek nitelikli insan gücü yarışını kazanmanın yolu, nitelikli öğretmendir. Daha açık bir deyişle verilen eğitim ve öğretimin niteliği, bu sistemde görevli öğretmenin niteliği ile doğru orantılıdır.

Ülkemizde Nitelikli Öğretmen Yetiştiriliyor mu?

Genel olarak öğretmen yetiştirme denilince; başlıca beş düzey ve tür eğitim için öğretmen yetiştirilmesi düşünülmektedir : Okulöncesi eğitim, temel eğitim, genel ortaöğretim, mesleki-teknik ortaöğretim ve yükseköğretim.

Bu yazıda okulöncesi eğitime ve ilköğretime öğretmen yetiştirme üzerinde durulacaktır.

1. Okulöncesi Eğitime Öğretmen Yetiştirilmesi

Ülkemiz giderek sanayileşmekte, köyden kente göç her geçen gün biraz daha artmakta, günümüz ekonomik ve toplumsal koşulları çalışan kadın nüfus oranını yıldan yıla daha da yükseltmektedir. Ayrıca okulöncesi eğitim; adından da anlaşılacağı gibi çocuğu ilköğretime hazırlamaktadır. Hatta okulöncesi eğitim bu yaştaki çocukların hem toplumsal hem de psikolojik gelişmelerine katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle okulöncesi eğitime daha çok gereksinme duyulmaktadır. Okulöncesi eğitim, ilk kez Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP) ile planlanmaya başlanmış ve 1988-1989 öğretim yılı hedefi, çağ nüfusunun % 10'u olarak belirlenmiştir. Bu amaca ulaşabilmek için, BBYKP döneminde (1985-1989) yapılması öngörülen eğitim yatırımlarının % 6.1'i de okulöncesi eğitime ayrılmıştır. Hatta 1981 yılında toplanan X. Milli Eğitim Şûrasında alınan kararlar uyarınca hazırlanan ve 23.11.1981 tarih ve 2100 sayılı Tebliğler Dergisinde yayımlanan uygulama planına göre okulöncesi eğitimde öncelikler de belirlenmiştir. Buna göre okulöncesi eğitim öncelikleri sırasıyla şöyledir :

1. Özellikle Türkçe'yi yeterince doğru ve güzel konuşamayanların bulunduğu yerleşim birimlerine,
2. Hızlı sanayileşme sonucu işçilerin yoğunlaştığı yerleşim birimlerine,

3. Gecekondu bölgelerine,
4. Kırsal yerleşim birimlerine,
5. Diğer yerleşim birimlerine (kasaba, ilçe, il). (1)

X. Milli Eğitim Şûrasında belirlenen önceliklerin tam tersine okulöncesi eğitimde beklenen gelişme sağlanamamıştır. Okulöncesi eğitimde, özel kesim devletten daha önde bulunmaktadır. Bu nedenle ulusal eğitim politikası çerçevesinde okulöncesi eğitime öğretmen yetiştirilmesi öncelikle üstünde durulması gereken bir sorundur.

Bilindiği gibi; 14.6.1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununa (md. 43) göre, «... hangi öğretim kademesinde olursa olsun, öğretmen adaylarının yüksek öğrenim görmeleri...» esas alınmıştır. Bu bağlamda okulöncesi eğitime öğretmen yetiştiren başlıca kurumlar şunlardır : (2)

1. Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi İstanbul Eğitim Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (31),
2. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Anaokulu Öğretmenliği (205),
3. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (52),
4. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (52),
5. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (32),
6. Selçuk Üniversitesi Kız Sanat Eğitimi Yüksekokulu Anaokulu Öğretmenliği (104),
7. Aynı Fakültede Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmenliği (31),
8. Hacettepe Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksekokulu Çocuk Sağlığı ve Eğitimi (63).

Görüyor ki, okulöncesi eğitime öğretmen yetiştiren kurumlar çok az sayıda olup, anılan kurumların 1987 yılı için toplam öğrenci kontenjanı 500 kadardır. BBYKP hedeflerine göre 1988-1989 öğretim yılında 5-6 yaş kümesi nüfusun % 10'unun (yaklaşık olarak 256 bin) okullandırılmasının gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Ancak mevcut okulöncesi eğitim için öğretmen yetiştirme kurumları ve bu kurumların bugünkü kapasiteleriyle bu hedefe ulaşılması kesinlikle olanaklı görülmemektedir.

2. İlkokullara Sınıf Öğretmeni Yetiştirilmesi

Ülkemizde öğretmen eğitimi, 16 Mart 1848 tarihinde İstanbul'da açılan İlk Öğretmen Okulunun kuruluşu ile başlar. 24 Kasım'ın «Öğretmenler Günü» olarak kutlanmaya başlandığı 1981 yılına değin,

(1) TED, Okulöncesi Eğitim ve Sorunları, Ankara, 1983, s. 269.

(2) ÖSYM, 1987 ÖSYS İkinci Basamak Kılavuzu, Ankara, 1987.

tam 133 yıl her yıl **16 Mart Öğretmen Okullarının Kuruluş Günü**, bir çeşit bugünkü —Öğretmenler Günü— olarak kutlanagelmiştir. Buna göre ülkemizde öğretmen yetiştirmenin 140 yıllık bir tarihi bulunmaktadır.

Eğitim sisteminin temel ögesi öğretmendir. Bu sistemde yetiştirilen insanın niteliği, doğrudan doğruya öğretmenlerin niteliğine bağlıdır. Bu nedenle ülkemizde Cumhuriyet hükümetlerinin eğitim politikalarında, öğretmen yetiştirilmesinin çok özel bir yeri ve önemi bulunmaktadır.

Cumhuriyetin birinci yılında (1924) daha önce 6 yıl olan ilköğretim 5 yıla indirilirken, öğretmen okulları da 4 yıldan 5 yıla çıkarılmıştır. Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında ülke nüfusunun % 90'a yakın bölümü köylerde yerleşmiş bulunuyordu. Nüfusun ancak % 10'u okuma-yazma biliyordu. Köylerin % 90'ında okul yoktu, okulu bulunan köylerde de çalışacak öğretmen bulunamıyordu. O yıllarda mevcut öğretmen okulları, kent ve kasabaların öğretmen gereksinmelerini karşılamaktan çok uzaktı. Ayrıca kentlerde öğrenim görmüş genç öğretmenlerin çoğu, köy kökenli olsalar bile, köylerde çalışmak istemiyorlardı. Özellikle bayan öğretmenler köye atansalar bile, o zamanki sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle, oralarda uzun süre kalmakta güçlüklerle karşılaşiyorlardı; TV dizisi Çalıkuşu filminde görüldüğü gibi.

Bu nedenle 22 Mart 1926 tarih ve 789 sayılı Maarif Teşkilâtına Dair Kanun ile İlköğretmen Okulları : «İlk Muallim Mektepleri», «Köy Muallim Mektepleri» olarak ikiye ayrılmıştır. 1927-1928 öğretim yılında üç sınıflı köy okullarına öğretmen yetiştirmek amacıyla biri Denizli'de, diğeri Kayseri'de olmak üzere iki «Köy Muallim Mektebi» açılmıştır. Dört yıl süren bu denemeden beklenen başarı sağlanamıştır.

1930'larda da köy okullarına öğretmen yetiştirilmesi önemini korumuştur. 11 Haziran 1937'de 3238 sayılı «Köy Eğitimcileri Kanunu» kabul edilmiştir. 1939 yılında Ankara'da toplanan Birinci Milli Eğitim Şurasında, köy kökenli başarılı çocukların alınarak köy yaşamına kolayca uyum sağlayabilecek şekilde köy öğretmeni yetiştirilmek amacıyla kurulacak «Köy Enstitüleri»nin temel ilkeleri benimsenmiştir. 1940 yılında kurulan Köy Enstitülerinin sayısı 8 yılda 21'e yükselmiştir. Politik ya da ideolojik spekülasyonlar bir yana, Köy Enstitüleri, hareketi, Türkiye'de köyünün ulusun efendisi olmasında, köy toplumunun bugünkü dinamizmini kazanmasında, köyün ve köylünün aydınlanmasında bir kilometre taşı olmuştur. 1954 yılında kabul edilen

6234 sayılı Kanun ile, «Köy Enstitüleri» ve «Öğretmen Okulları» (daha çok kentlerde öğretmen yetiştiriyorlardı) «İlköğretmen Okulu» olarak birleştirilmiştir. Böylece ilkokuldan sonra altı ve ortaokuldan sonra üç yıllık bir eğitim veren İlköğretmen Okulları için geliştirilen yeni program; **genel kültür dersleri, iş ve tarım etkinlikleri ve öğretmenlik bilgisi** olmak üzere başlıca üç kümeden oluşuyordu. 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, öğretmen olacak gençlerin eğitiminin önlisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde yatay ve dikey geçişlere olanak verecek biçimde düzenlenmesi hükmünü getirmiştir (Md. 43). 1974 yılında İlköğretmen Okullarından 49'u iki yıllık Eğitim Enstitüsüne dönüştürülmüştür. 28 Mart 1983 tarih ve 2809 sayılı kanunla, ilkokullara sınıf öğretmeni yetiştiren 24 eğitim yüksekokulu üniversite çatısı altına alınmıştır.

İlkokullara sınıf öğretmeni yetiştiren kurumlar, üniversiter düzeye yükseltirken, Eğitim Yüksekokullarında verilen öğretimde nicelik niteliğe yeğlenmiştir. Bir eğitim sisteminin niteliği; orada görevli öğretim elemanlarının niteliği ile özdeşdir. Konuya bu açıdan yaklaşıldığında, bugün ilkokul öğretmeni yetiştiren Eğitim Yüksekokullarının, **üniversiter** bir nitelik kazanmaları, fazla bir anlam taşımamaktadır. **Kuruluşlarında bu okullara 168 öğretim üyesi kadrosu ayrılmasına karşılık, 1987 yılında yalnızca 10 öğretim üyesi atanabilmiştir.** Öyleyse bugün bu okulların öğretim elemanlarının % 90'dan fazlası iki ya da üç yıllık eğitim enstitüsü mezunudur. Hatta içlerinde hızlandırılmış eğitim ile öğretmen olanlar bile bulunmaktadır. İki yıllık eğitim enstitüsü mezunu öğretmenlerin hiçbir ek öğrenim görmeden mezun oldukları okula (ki bugün Eğitim Yüksekokulu) öğretim elemanı olması genelleştirildiğinde; ilkokulu bitiren çocuğun ilkokula, liseyi bitiren gencin de liseye öğretmen olacağı sonucu çıkmaktadır. Bu tür bir eğitim anlayışı, dünyanın hiçbir ülkesinde yoktur. Gözlemlerimize göre; öğretmen ve yöneticilerin ciddi bir üniversiter öğrenim görmediği Eğitim Yüksekokullarında verilmekte olan eğitim-öğretimin niteliği 20-30 yıl önceki İlköğretmen Okullarındaki eğitim-öğretimin niteliğinin çok daha gerisindedir. Çünkü bu okullarda «12 Eylül» öncesi dönemde ideolojik ve politik nedenlerle hızlandırılmış eğitim ile öğretmenlik unvanı alanlar dahi ders okutabilmektedir. Dahası bugün lise mezunlarının girebildiği Eğitim Yüksekokulları öğretim elemanlarının önemli bir bölümü, değil lisans lise diplomasına bile sahip bulunmamaktadır.

Bu nedenle Eğitim Yüksekokullarının çoğunda, üniversiter eğitim bir yana, ciddi bir lise eğitimi verildiği konusunda çok ciddi

kuşku duymaktayız. Oysa üniversiter eğitimde esas olan sayı değil, niteliktir. Yükseköğretimde nitelik, bir anlamda öğretim üyesidir. Yeterli sayıda ve nitelikte öğretim üyesi bulunmayan bir yüksekokulda, nitelikten söz edilemez.

BBYKP'na göre Türkiye'nin 1984 yılında toplam 225.000 ilkokul öğretmenine gereksinme duymasına karşılık, 226.000 öğretmeni bulunuyordu. Başka bir deyişle 1984 yılı için 1000 ilkokul öğretmeni ihtiyaç fazlası idi. Yine BBYKP hedeflerine göre ülkemizin 1989 yılında 237.000 ilkokul öğretmenine gereksinme duyacağı belirlenmiştir (3).

Bir YÖK üyesince yapılan incelemeye göre, Eğitim Yüksekokulları 1985 yılında 4.753, 1986 yılında 5.565, 1987'de de 8.000 kadar mezun vermiştir (4). Buna göre bugün ülkemiz gereksinmesinin üstünde ilkokul öğretmeni bulunmaktadır. Buna ek olarak, 2809 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilâtı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname nin Değiştirilerek Kabulüne Dair Kanun ile İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Bursa, Samsun, Trabzon ve Diyarbakır'daki üniversitelerimiz bünyesinde kurumuş olan 8 Eğitim Yüksekokulundan 6'sı 1987-1988 öğretim yılında faaliyete geçirilmiştir. Bu durumda, genel ortaöğretimde olduğu gibi ilköğretimde de ihtiyaç fazlası çok sayıda öğretmen yani gizli işsiz öğretmen olacağından hiç kuşku bulunmamaktadır. Bunun farkına varan YÖK, 1990-1991 öğretim yılından itibaren iki yıllık Eğitim Yüksekokullarını dört yıla çıkarmaya karar vermiştir. Bizce ilkokul öğretmen konusunda temel sorun nicelik değil, niteliktir ve öğretmenlerin ülke düzeyine dengeli dağılımının ciddi olarak planlanmamasıdır.

İlkokul öğretmen adaylarının nitelikleri konusunda başlıca şu sorunlar bulunmaktadır (5) :

1. 1986 yılında Eğitim Yüksekokullarına yerleşen adayların % 80'den fazlası, bu kurumları 10. - 24. sırada tercih etmiştir. Dolayısıyla diğer alanları tutturamayan adaylar ilkokul öğretmenliğine yönelmek zorunda bulunmaktadır.

(3) DPT, Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (BBYKP), s. 137.

(4) Aydoğan Ataüenal. «Yükseköğretim Kurulunun İlkokul Öğretmeni Yetiştirmeye İlişkin Projeksiyonu», Çağdaş Eğitim, Sayı: 127, Ankara, 1987, s. 17.

(5) Ataüenal, Aynı, s. 23.

ÇİZELGE 1

1986 YILI ÖĞRENCİ SEÇME VE YERLEŞTİRME SINAVINA GÖRE EĞİTİM YÜKSEKOKULLARINA YERLEŞEN ADAYLARIN TERCİH DAĞILIMLARI

TERCİH SIRASI	KIZ	ÖĞRENCİ SAYISI		%
		ERKEK	TOPLAM	
1 — 3	256	178	454	5.4
4 — 6	276	204	454	5.4
7 — 9	335	270	605	7.3
10 — 12	407	418	825	10.2
13 — 15	496	594	1 090	13.1
16 — 18	593	749	1 342	16.2
19 — 21	940	1 462	2 402	29.1
22 — 24	424	674	1 098	13.3

Kaynak : Aydoğan Atıunal, «Yükseköğretim Kurulunun İlkokul Öğretmeni Yetiştirmeye İlişkin Projeksiyonu», *Çağdaş Eğitim*, Sayı: 127, Ankara, Kasım 1987, s. 23.

2. 1986 yılında Eğitim Yüksekokullarına yerleşen 8.270 öğrenciden yalnızca 640'ı (% 7.7) Öğretmen Lisesi mezunudur. Geri kalan 7630'u (% 92.3) diğer lise mezunlarıdır. Örneğin bir öğrencinin bir yıllık maliyetinin klasik lisenin yedi katı daha yüksek olan bir teknik lise mezununun Eğitim Yüksekokuluna yerleştirilmesiyle çok büyük bir savurganlık yapılmaktadır.

ÇİZELGE 2

1986 ÖSYS'DE ÇEŞİTLİ LİSE ÇIKIŞLILARDAN İKİ YILLIK ÖĞRETMENLİK PROGRAMLARINA YERLEŞTİRİLENLER

OKUL TÜRÜ	ERKEK	KIZ	TOPLAM	%
Liseler	2 527	2 595	5 122	4.7
Öğretmen Liseleri	382	258	640	21.1
İmam-Hatip Liseleri	738	140	878	8.9
Teknik Liseler	51	3	54	2.3
End. Meslek Liseleri	615	20	635	3.0
Kız Meslek Liseleri Ticaret Liseleri ve diğerleri	236	704	940	6.3
TOPLAM	4 549	3 720	8 270	5.2

Kaynak : Aydoğan Atıunal, «Yükseköğretim Kurulunun İlkokul Öğretmeni Yetiştirmeye İlişkin Projeksiyonu», *Çağdaş Eğitim*, Sayı : 127, Ankara, Kasım 1987, s. 30.

Öte yandan 1980'lere kadar, ilköğretmen okullarında yoksul ama başarılı öğrenciler çoğuna parasız yatılı olarak öğrenim görüyorlardı. Bu 140 yıllık irfan yuvalarında; kendilerini bu mesleğe adanmış gençlere, başka hiç bir kurumda kazanamayacakları «öğretmenlik ruhu» veriliyordu. Daha açık bir deyişle öğretmen adayları ülküde, meslekte aynı amacı taşıyan türdeş (homojen) bir küme oluşturuyorlardı. Oysa bugün tam tersine öğretmen adayları ,heterojen bir küme oluşturmaktadırlar. İdealinde mühendis ,doktor vb. tutkuları olan lise mezunları; elektrik, elektronik, bilgisayar mühendisliğini düşleyen Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesi mezunları; müftü ya da vaiz olmak için koşullanmış İmam-Hatip mezunları; çocuk gelişimi, giyim ya da ev ekonomisi bilgileriyle donatılmış iyi birer ev hanımı olmaya aday Kız Meslek Lisesi mezunları; iyi bir muhasebeci ya da işletmeci olmayı kafasına koymuş Ticaret Lisesi mezunlarının idealindeki yükseköğretim kurumunu tutturamayacak Eğitim Yüksekokullarına girmeleri, öğretmenlik mesleği için çok büyük bir talihsizliktir. Türk eğitim tarihinde ilkokul öğretmenlerinin kökenleri, hiçbir dönemde bugünkü kadar heterojen olmamıştır. Böylece öğretmenlik mesleğinin kamuoyunda saygınlığı düşürülmüştür. «Hiçbir yükseköğretim kurumuna giremeyenler öğretmen olur» imajı yaratılmıştır.

3. Öte yandan eski iki yıllık Eğitim Enstitülerinin, 2809 sayılı yasa ile Eğitim Yüksekokulu adıyla üniversite bünyesine alınması ile, bu kuruluşlarda verilen eğitim-öğretimin niteliğinde hiçbir gelişme sağlanamamıştır. Hatta kimi gözlemlere göre tam tersine, 12 Eylül 1980 öncesi bu kuruluşlarda öğretmen yetiştirme konusunda uzmanlaşmış birçok değerli eğitimcinin çeşitli nedenlerle görevden alınması ile bugün anılan kuruluşlardaki eğitim-öğretim, 1980 öncesiini aratır durumdadır. Yine aynı gözlemlere göre Eğitim Yüksekokullarında görevli öğretim elemanları arasında çok az sayıda öğretim elemanı bulunmasına karşılık, çoğu lisansı bile olmayan iki yıllık Eğitim Enstitüsü mezunudur.

Böylesine niteliksiz öğretmen yetiştirilmesinden, XXI. yüzyıl Türk gençliğinin geleceğinden çok büyük endişe ve üzüntü duymaktayız. İmamdan, muhasebeciden, marangozdan vb. öğretmen olmaz! Çünkü bugün nitelikli insangücü ya da emek, kalkınmada sermaye ve doğadan da önce gelen en önemli üretim faktörüdür. Nitelikli insangücünü, ancak nitelikli öğretmen yetiştirebilir. Niteliksiz öğretmenin nitelikli insangücü yetiştirmesi düşünülemez. Türkiye'nin kalkınması isteniyorsa, çağdaş uygarlık düzeyine yükselmesi isteniyorsa, öğretmen yetiştirme politikasının yeniden gözden geçirilmesinin zamanı çoktan gelmiş, hatta geçmiştir bile!